

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Změna klimatu a zemědělství v Evropě

(2009/C 27/14)

Dne 25. října 2007 francouzské předsednictví Rady, v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství, požádalo Evropský hospodářský a sociální výbor o vypracování průzkumného stanoviska ve věci

Změna klimatu a zemědělství v Evropě.

Specializovaná sekce Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 4. června 2008. Zpravodajem byl pan RIBBE, spoluzpravodajem pan WILMS.

Na 446. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 9. a 10. července 2008 (jednání dne 9. července 2008), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 94 hlasy pro, 30 hlasů bylo proti a 13 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 Francouzské předsednictví požádalo EHSV dopisem ze dne 25. října 2007 o vypracování průzkumného stanoviska k tématu Vzájemné vztahy mezi změnou klimatu a zemědělstvím v Evropě. V něm byl Výbor výslovně požádán, aby se zabýval i problematikou biopaliv.

1.2 EHSV je nanejvýš znepokojen negativními dopady, které má změna klimatu na evropské zemědělství, a tím i na ekonomickou sílu mnoha venkovských oblastí. Největší vliv by se při tom mohl projevit v jižní Evropě, a to zejména kvůli očekávaným dlouhým obdobím sucha, která by mohla vyústit až v nedostatek vody. To může vést až k úplnému kolapsu zemědělství. I v jiných evropských regionech však budou muset zemědělci bojovat s vážnými problémy zapříčiněnými změnou klimatu, např. ve formě časově velmi odlišného trvání srážek. K tomu se přidávají případně i problémy s novými chorobami rostlin popř. škůdci, resp. jejich častějším výskytem.

1.3 Politici jsou proto vyzýváni, aby začali urychleně jednat a začlenili politiku v oblasti změny klimatu do všech ostatních politických oblastí.

1.4 Zemědělství není jenom obětí změny klimatu, ale naopak také přispívá k emisím skleníkových plynů. Nejedná se zde převážně o emise CO₂, ale o metan a rajsý plyn, které jsou způsobeny změnami ve využívání krajiny a vlastní zemědělskou produkcí. EHSV vyzývá Komisi k vypracování přesnější analýzy toho, jak se různá zemědělská využití liší ve svém dopadu na klima, aby z ní bylo možné dovodit politické možnosti, např. v rámci politiky podpor. V této souvislosti vítá oznámení Komise o budoucím větším zapojení ochrany klimatu do společné zemědělské politiky.

1.5 Zemědělství může významně přispět k ochraně klimatu mj. tím, že bude dbát na to, aby se nejen zachovala úložiště uhlíku, která v zemi ještě jsou, ale dokonce se zvýšila prostřed-

nictvím cílené tvorby humusu tím, že zemědělství bude omezovat svoji vstupní energii a poskytovat k výrobě energie biomasu vzniklou při ekologické produkci.

1.6 V současnosti se rýsující budoucí politika biopaliv EU, která je podle údajů Komise do značné míry zaměřená i na dovoz zemědělských surovin, se EHSV nejeví vhodná k tomu, aby bylo možné úsporným způsobem uskutečnit cíle ochrany klimatu a zároveň v zemědělství vytvořit nová pracovní místa a další příjmy. Spíše by se namísto této politiky biopaliv měla navrhnout dobře uvážená nová strategie pro biomasu, která by se nespolehala na dovoz, ale usilovala o podstatně intenzivnější přeměnu vedlejších zemědělských produktů/odpadů na využitelnou energii, než tomu bylo dosud, a o to, aby zemědělci hráli aktivní roli v decentralizovaných energetických okruzích, které musí být nově uspořádány.

2. Hlavní body a kontext stanoviska

2.1 Právě zemědělství je hospodářským odvětvím, které je zřejmě nejvíce závislé na přírodních podmínkách (a tím i na klimatických podmínkách) a které tyto podmínky využívá, mění popř. utváří.

2.2 Je založeno na schopnosti rostlin fotosyntézou systematicky přeměňovat solární energii na energii, kterou může člověk využívat ve formě potravin resp. krmiv. Energie vázaná fotosyntézou byla navíc odedávna využívána jako zdroj tepla (např. biomasa ve formě dřeva).

2.3 Dané klimatické podmínky, jež byly v Evropě pro zemědělství doposud vesměs dobré, jsou určujícím faktorem pro velmi různě strukturované a velmi rozmanité zemědělství. To také znamená, že změna podmínek musí mít dopad na zemědělství a související ekologické, ekonomické a sociální regionální struktury.

3. Obecné připomínky

Zemědělství jako oběť změny klimatu

3.1 Změny klimatu, především očekávané zvýšení teploty, ale ještě více změněné množství srážek, postihnou zemědělství v určitých evropských regionech zvláště zničujícím způsobem. Dlouhá období bez vláhy, vedoucí až k suchu a z toho plynoucímu možnému rozšiřování pouští, možná znemožní zemědělskou produkci zvláště v jižní Evropě. Kromě toho mohou být zemědělské plochy značně postiženy plošnými požáry⁽¹⁾. Hospodářství v těchto regionech hrozí vážná nebezpečí. Podle všech vědeckých studií bude důsledkem klimatické změny vyšší výskyt škůdců a nemocí, což výraznou měrou sníží výnosy plodin, jež jsou z hlediska výživy nejvýznamnější. Proměna životního cyklu parazitů bude mít následující důsledky:

- změny v geografickém rozložení parazitů,
- změny četnosti a vážnosti onemocnění,
- změnu strategie pro kontrolu nad nemocemi.

3.2 EHSV poukazuje v této souvislosti na různé publikace a iniciativy Komise k tomuto tématu, mj. na sdělení o řešení problému nedostatku vody a sucha v Evropské unii⁽²⁾ a v něm navržené koncepce a plány, na zelenou knihu o přizpůsobení se změně klimatu, ale i na skutečnost, že Komise zdůrazňovala nutnost vypracovat účelné strategie pro využívání půdy. V mnoha zemích navíc probíhají příslušné práce.

3.3 Podle všeho je nad představivost většiny spoluobčanů i politických představitelů, co se stane, když se např. jižní Evropa bude muset vzdát využívání velké části zemědělského fondu, jelikož začne být nedostatek vody a bude docházet k obdobím extrémních teplot. To bude mít negativní dopad i na zaměstnanost v postižených regionech z důvodu změn ve využívání půdy.

3.4 EHSV tedy apeluje na všechny subjekty oprávněné rozhodovat, aby podnikly veškeré kroky k co největší minimalizaci negativních dopadů na zemědělství prostřednictvím komplexního a detailního programu pro ochranu klimatu. Dále je nezbytné podniknout kroky, jejichž účelem bude přizpůsobit zemědělskou činnost klimatické změně. Odvětví zemědělství se bude muset účinně a rychle přizpůsobit změnám a poruchám, jimiž podnebí projde, neboť kontinuita zemědělské činnosti bude záviset na úspěchu či neúspěchu těchto kroků.

⁽¹⁾ Viz požáry v Řecku v roce 2007, které zničily například olivové plantáže.

⁽²⁾ KOM(2007) 414 ze dne 18. července 2007, stanovisko Úř. věst. C 256, 27.10.2007, s. 8. ze dne 29. května 2008.

3.4.1 Podle poslední zprávy OECD a FAO musí být klíčovými prvky boje proti klimatické změně výzkum a inovace. Součástí opatření pro přizpůsobení musí být podpora nových druhů a rostlinných odrůd uzpůsobených klimatické změně. V tomto směru má obzvláštní význam pokrok na poli rostlinného a živočišného šlechtění.

Příspěvek zemědělství ke změně klimatu

3.5 EHSV považuje za vhodné diskutovat nejen o negativních dopadech změny klimatu na zemědělství, ale soustředit se i na příspěvek zemědělství ke změně klimatu a podniknout kroky ke snížení vlivů zemědělství poškozujících podnebí. Zároveň je důležité zohlednit různé formy toho, jak může zemědělství přispívat k boji proti změně klimatu.

3.6 Proto Výbor vítá, že Komise ve svém sdělení o kontrole stavu zemědělské politiky⁽³⁾ označila politiku v oblasti klimatu za jednu ze čtyř nových „výzev“ pro SZP.

3.7 Podle údajů IPCC činí přímé emise ze zemědělství okolo 10–20 %. Celkový příspěvek zemědělství ke globálním emisím skleníkových plynů se odhaduje na 8,5–16,5 mld. tun CO₂e⁽⁴⁾, což odpovídá celkovému podílu ve výši 17–32 %⁽⁵⁾.

3.8 Pro Evropu se podíl zemědělství na emisích skleníkových plynů odhaduje značně nižší, než příslušný podíl v celosvětovém měřítku. Opíraje se o metodu výpočtu používanou IPCC uvádí Komise výši 9 %. Zemědělství v EU-27 snížilo od roku 1990 emise o 20 %, v EU-15 o 11 %⁽⁶⁾. Metoda výpočtu, kterou používá IPCC, však nezahrnuje ani emise vyplývající ze změn ve využívání půdy, ani energetické náklady na výrobu hnojiv a prostředků na ochranu rostlin či pohonné hmoty, které spotřebovávají traktory. Komise tak proto např. vyčíslila podíl zemědělství na emisích v Německu na 6 %, německá spolková vláda naopak uvádí 11–15 %, protože ve svém odhadu zohledňuje všechny emise způsobené zemědělstvím.

Různé dopady skleníkových plynů ze zemědělství

3.9 Zemědělství přispívá pouze velmi malou měrou k čistým emisím CO₂. To je způsobeno hlavně tím, že rostliny nejprve CO₂ absorbují a přeměňují v organickou hmotu. Po využití biomasy se přechodně vázaný uhlík opět uvolňuje jako CO₂. Dochází tak k v zásadě uzavřenému koloběhu uhlíku.

⁽³⁾ KOM(2007) 722 v konečném znění.

⁽⁴⁾ CO₂e = ekvivalent uhlíku.

⁽⁵⁾ Cool Farming: Climate impacts of agriculture and mitigation potential, studie Greenpeace, prosinec 2007.

⁽⁶⁾ Pramen: Evropská agentura pro životní prostředí, EEA zpráva č. 5/2007.

3.10 Podle Čtvrté hodnotící zprávy IPPC ⁽⁷⁾ se z hlediska politiky v oblasti klimatu musí zemědělství zabývat především emisemi metanu a rajskeho plynu. Zemědělství je odpovědné přibližně za 40 % celkových emisí CH₄ a N₂O v Evropě, které mají velmi závažný dopad na klima: schopnost rajskeho plynu přispívat ke globálnímu oteplování je zhruba 296krát a schopnost metanu asi 23krát vyšší než u CO₂.

3.11 V zemědělství jsou v souvislosti s klimatem důležité v zásadě následující čtyři skutečnosti:

- a) přeměna lesů, bažin, mokřin nebo luk a pastvin v ornou půdu,
- b) emise skleníkových plynů ze zemědělsky využívané půdy a užitkových zvířat,
- c) energetické náklady v zemědělských podnicích a v předcházejících a navazujících oblastech, mj. ve formě pohonných hmot, minerálních hnojiv a pesticidů či jiných vstupních energií ⁽⁸⁾ a
- d) produkce biomasy pro energetické účely.

3.12 Celkově má přeměna zemědělsky dosud nevyužívaných ploch v zemědělské plochy mimořádný význam. Je daleko důležitější než skleníkové plyny pocházející z výroby i než spotřeba energie v zemědělství. Každá přeměna na ornou půdu má za následek uvolňování skleníkových plynů, neboť orná půda – až na pouště, polopouště a zastavěné plochy – váže v půdě v průměru nejmenší množství uhlíku ⁽⁹⁾.

3.13 Diskuse o kácení amazonských či indonéských deštných lesů má tedy zásadní význam. EHSV upozorňuje na to, že tamní velkoplošné kácení má zcela očividně co do činění s Evropou a evropským zemědělstvím ⁽¹⁰⁾.

Změny ve využívání půdy/úložiště uhlíku

3.14 Velkým problémem je to, že v Evropě jsou stále ještě každodenně zabírány velké plochy, které pak již nelze využívat k zemědělské produkci nebo jako úložiště uhlíku. EHSV lituje, že připravovaná směrnice o ochraně půdy, která by v tomto ohledu mohla být důležitým přínosem, nebyla dosud schválena.

⁽⁷⁾ IPCC WG III Chapter 8 (2007), Agriculture.

⁽⁸⁾ Až po problematiku krmiv.

⁽⁹⁾ Půda je po mořích druhým největším úložištěm uhlíku. Pro ilustraci některé údaje (pozn. EHSV si je vědom, že existují částečně větší odchylky): orná půda obsahuje přibližně 60 t uhlíku na 1 hektar, louky a pastviny nebo lesní půda 2x tolik (v případě lesů se navíc musí posuzovat množství uhlíku uloženému ve stromech), v 1 hektaru bažin je uloženo až 1 600 t uhlíku.

⁽¹⁰⁾ Například výroba sóji na krmivo pro evropské chovatele užitkových zvířat, výroba palmového či jatrofového oleje pro účely energie („bio-paliva“).

3.15 Existuje šest velkých úložišť uhlíku ⁽¹¹⁾, jimiž je třeba se v souvislosti s klimatem zabývat. Zemědělství se týká v prvé řadě povrchové biomasy a půdy. Jelikož je zemědělství založeno na každoročním sklizení vyprodukované biomasy, nevytváří žádná významná nová povrchová úložiště uhlíku ve formě biomasy.

3.16 Přeměna lesů, bažin a luk a pastvin v ornou půdu vede k uvolňování uhlíku vázaného v půdě. Evropské zemědělství tak musí zachovat ty plochy, které ještě vykazují vysoké zásoby uhlíku. Za tímto účelem musí být prostřednictvím vhodných podpůrných nástrojů vytvořeny pobídky, aby bylo možné uplatňovat odpovídající metody zemědělského hospodaření.

3.17 Na bažiny a lesy by podle dnešních poznatků měl být už jen z důvodů ochrany klimatu okamžitě vyhlášen zákaz přeměny.

3.18 V Evropě docházelo v posledních desetiletích k mohutným přeměnám luk a pastvin v ornou půdu, které nehledě na nejrůznější omezení ⁽¹²⁾ ještě zdaleka nejsou u konce, ale naopak se v některých regionech v souvislosti s přibývajícím využíváním agroenergií stupňují.

3.19 Důvodem častější přeměny luk a pastvin v ornou půdu je skutečnost, že zemědělci dosahují na orné půdě jednoznačně vyšší hrubé marže. Spásání ploch je pracnější a skot, který je chován pro co nejvyšší výkon, již pouhým spásáním trávy nedosahuje „žádaných“ výkonů. Je odkázán na „výkonnostní krmivo“, které je však možné vyrábět jen s výrazně vyšší vstupní energií.

3.20 EHSV bude pozorně sledovat, jak se environmentální a zemědělská politika např. v rámci legislativních návrhů na kontrolu stavu zemědělské politiky s těmito okolnostmi vyrovná. Vyzývá, aby se vedla intenzivní diskuse o tom, jak se zemědělství šetrně k životnímu prostředí a ke klimatu může stát pro zemědělce opět hospodářsky atraktivním.

Skleníkové plyny ze zemědělské produkce

3.20.1 Využívání dusíkatých hnojiv – syntetických i organických – je hlavním zdrojem emisí rajskeho plynu. Při všech vyšších koncentracích dusíku existuje riziko, že ho rostliny neabsorbují dostatečně rychle nebo úplně, a tak uniká do ovzduší rajskeho plynu. Doposud se politika životního prostředí zaměřovala především na znečištění povrchových a podzemních vod, avšak nyní vstupuje spolu s otázkou klimatu do diskuse další argument pro kritické nahlížení na koloběh živin.

⁽¹¹⁾ Zásoby ropy, uhlí a zemního plynu, povrchová biomasa, uhlík uložený v půdě, oceány.

⁽¹²⁾ Viz například kritéria podmíněnosti (Cross-Compliance).

3.20.2 Prof. Crutzen, výzkumný pracovník zabývající se klimatem, zkoumal emise rajskeho plynu ve výrobním řetězci od řepky až po bionaftu⁽¹³⁾ a došel k závěru, že vliv řepkového metylesteru na klima může být právě z důvodu vysokých emisí rajskeho plynu, které vznikají při minerálním hnojení, za určitých podmínek dokonce ještě škodlivější, než vliv nafty z ropy.

3.20.3 Dalším zdrojem emisí rajskeho plynu, který je však z množstevního hlediska méně významný, je rozklad organické hmoty v půdě, zvláště v polnohospodářství.

3.20.4 Metan vyprodukovaný v zemědělství pochází v Evropě v prvé řadě z přežvýkavců, konkrétně ze skotu. EHSV si uvědomuje, že emise metanu z přežvýkavců mají globální význam⁽¹⁴⁾, který se s rostoucím počtem hospodářských zvířat v celosvětovém měřítku ještě zvýší. V Evropě sice v posledních letech počet hospodářských zvířat klesl⁽¹⁵⁾, nicméně Evropa je v této oblasti čistým dovozcem.

3.21 Spotřeba masa s klimatem celkově souvisí. K výrobě jedné kalorie živočišného původu je třeba přibližně 10 kalorií rostlinného původu. Roste-li spotřeba masa, musí se pěstovat více krmiv, což vyžaduje energii a zvyšuje tlak na vyšší výnosy ze zemědělských ploch. Evropa se svou poměrně vysokou spotřebou masa dováží velkou část svých krmiv, jejichž pěstování (viz např. sója v Amazonské nížině) často způsobuje nesmírné problémy. EHSV se proto vyslovuje i pro vypracování a provádění evropské strategie v oblasti bílkovin.

3.22 Důležité je nejen množství vyrobeného masa, ale i způsob chovu zvířat. Maso a mléko lze například získat pomocí energeticky extenzivního pastvinářství, při němž krávy během vegetačního období spásají louky a pastviny, jejichž význam pro ochranu klimatu byl doposud podceňován. Maso a mléko však také může pocházet z podniků, které pracují s vysokou vstupní energií, nevyužívají louky a pastviny a krmí svá zvířata hlavně kukuřičnou siláží či jinými polními pícninami bohatými na energii.

Spotřeba energie v zemědělství

3.23 Výhodou zemědělství je, že přímo přeměňuje solární energii na využitelnou energii z rostlin, avšak tato výhoda se snižuje, čím více se do výrobního procesu přivádí energie

⁽¹³⁾ N₂O release from agro-biofuel production negates global warming reduction by replacing fossil fuels, in: Atmos. Chem. Phys. Discuss., 7, 11191–11205, 2007.

⁽¹⁴⁾ Přibližně 3,3 mld. t CO₂e/rok.

⁽¹⁵⁾ Hospodářská zvířata na celém světě: 1 297 mil. kusů (v roce 1990), 1 339 mil. kusů (2004), EU-25: 111,2 mil. kusů (v roce 1990), 86,4 mil. kusů (2004), Čína: 79,5 mil. kusů (v roce 1990), 106,5 mil. kusů (v roce 2004).

z fosilních zdrojů, resp. čím lidé přímo využívají méně rostlinných produktů, které jsou „zušlechťovány“ v živočišné produkty.

3.24 Zatímco například ekologicky hospodařící podniky upouštějí od používání průmyslově vyrobených minerálních hnojiv a prostředků na ochranu rostlin rozpustných ve vodě, jejich využívání zhoršuje energetickou a klimatickou bilanci tradičního zemědělství.

3.24.1 Některé srovnávací studie o spotřebě materiálu a energie v zemědělství, ale i o ukládání uhlíku, objasňují, že ekologické zemědělství potřebuje v průměru méně vstupní energie a dusíku než tradiční zemědělství. I když se zohlední, že tradiční zemědělství dosahuje v průměru vyšších výnosů, přispívá ekologické zemědělství ke globálnímu oteplování podstatně méně⁽¹⁶⁾. Německá spolková vláda se proto například domnívá, že se podporováním ekologického zemědělství podpoří i větší ochrana klimatu⁽¹⁷⁾.

3.24.2 Jiné studie došly z části k jiným výsledkům.

3.25 I v souvislosti s částečně dosud málo početnými a rozporuplnými údaji proto EHSV vyzývá Komisi k vypracování přesné analýzy toho, jak se různá zemědělská a nezemědělská využití liší ve svém dopadu na klima, aby z ní pak bylo možné dovodit politické možnosti, např. v rámci politiky podpor.

Příspěvek zemědělství k řešení problému změny klimatu

3.26 Zemědělství tedy může přispívat ke snižování emisí skleníkových plynů daleko rozmanitějšími způsoby, než se děje dnes. K nim patří mj. nepřeměňování lesů, bažin, mokřin a luk a pastvin v ornou půdu, nebo snižování emisí rajskeho plynu a metanu prostřednictvím šetrného obdělávání půdy a pokud možno trvalého pokrytí půdy (pokryvná meziplodina), rotačních osevnických postupů (např. kvůli minimalizaci problémů se škůdci), vhodného množství hnojiv atd.

3.27 Vstupní energie nebyla dlouho považována za problém, zvláště když byla velmi levná. EHSV spatřuje naléhavou potřebu věnovat v budoucnosti větší pozornost zejména energeticky účinným formám zemědělského využívání a více je podporovat. V tomto ohledu mohou být přínosem ekologické zemědělství a produkce s nízkou vstupní energií (jako např. extenzivní pastvinářství).

⁽¹⁶⁾ Viz mj. tematický sešit „Klimaschutz und Öko-Landbau“ [Ochrana klimatu a ekologické zemědělství] in: Ökologie & Landbau, sešit č. 1/2008.

⁽¹⁷⁾ Odpověď německé spolkové vlády na dotaz parlamentního klubu BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN k tématu Zemědělství a ochrana klimatu, dokument parlamentu č. 16/5346, bod 13.

3.28 Velmi slibné výsledky přinesly pokusy v oblasti tzv. pěstování smíšených kultur. Při něm se sázejí například různé druhy obilí na stejné pole spolu s luštěninami a olejninami, což vede k menšímu používání hnojiv a pesticidů, zároveň ale také zvyšuje biologickou rozmanitost a podporuje tvorbu humusu.

3.29 Rozhodující význam pro ochranu klimatu má využívání humusu. Zejména v případě orné půdy se v budoucnosti musí více dbát na dosažení co nejstabilnějšího a nejvyššího obsahu humusu, avšak to často vyžaduje změnu v osevních postupech. EHSV žádá Komisi, aby společně s výzkumnými zařízeními členských států vyhodnotila provedené průzkumy a případně přistoupila k dalším, aby bylo v tomto ohledu možné nalézt nejlepší postupy a podporovat je.

3.30 Přitom by se měla zaměřit pozornost i na otázku, jaký význam se má přikládat tradičnímu používání pevného hnoje. Dále je třeba vyjasnit, zda využívání celých rostlin, které se plánuje v rámci 2. generace biopaliv, případně neohrožuje cíle tvorby humusu.

4. Bioenergie/biopaliva ze v zemědělství

4.1 Francouzské předsednictví požádalo EHSV, aby se v rámci tohoto stanovisko zabývalo i tématem biopaliv. Výbor toto přání přirozeně rád splní, avšak poukazuje i na svá dřívější stanoviska⁽¹⁸⁾ k tomuto tématu, v nichž podrobně zdůvodnil svůj kritický postoj ke stávající politice biopaliv.

4.2 Kvůli vysokým emisím CO₂ u uhlí, ropy a zemního plynu se právem začíná uvažovat o větším přímém využívání energie z rostlin. EHSV se několikrát v jádru kladně vyjádřil k využívání bioenergie, chtěl by však ještě jednou upozornit na základní zásady, které považuje za nezbytné.

4.2.1 EHSV zdůrazňuje, že právo na dostatek potravy je výslovně uznáváno za důležité právo v širším rámci lidských práv. Produkce základních potravin musí mít přednost před výrobou energie.

4.2.2 Kromě toho je důležité, aby se k pěstování energetických plodin nevyužívaly žádné plochy, které jsou momentálně velkým úložištěm uhlíku nebo mají zásadní význam pro biologickou rozmanitost. EHSV vítá, že Komise rozpoznala nutnost, že pěstování energetických plodin musí splňovat kritéria udržitelnosti. EHSV se ve svém stanovisku k návrhu směrnice o obnovitelných zdrojích energie bude podrobně zabývat otázkou, zda jsou kritéria udržitelnosti v tomto návrhu dostatečnými či zda je třeba je označit za nedostatečná. EHSV souhlasí s tím, že by příslušná kritéria udržitelnosti měla obecně platit

pro všechny pohonné hmoty – bez ohledu na jejich původ – i pro krmiva.

4.2.3 Již při využívání odpadních zemědělských produktů a například biomasy vzniklé při péči o krajinu dříve v Evropě vysoký energetický potenciál, který je v současné době využíván jen omezeně, jelikož specializované (energeticky náročné) pěstování energetických plodin se vyplatí více. Z hlediska podpůrných politik byly v tomto směru dosud vysílány špatné signály.

4.2.4 Při využívání bioenergie je třeba dbát na co nejvyšší účinnost. Nemá smysl vyrábět např. bioplyn z kukuřice, jejíž pěstování je energeticky náročné, pokud odpadní teplo vyprodukované při výrobě elektřiny nenajde žádné uplatnění. Dvě třetiny vlastní získané energie tak totiž přijde okamžitě nazmar.

4.2.5 Energetické plodiny se v dnešní době často pěstují nejprve s vysokou vstupní energií a získané plodiny resp. oleje jsou pak dále zpracovávány v dalších energeticky náročných průmyslových procesech. To vede k horší či dokonce negativní energetické a klimatické bilanci mnohých biopaliv.

4.2.6 Společné výzkumné středisko (Joint Research Center, JRC) Komise proto ve své studii nazvané *Biofuels in the European Context* pochybuje, že bude cíl Komise snížit emise skleníkových plynů díky desetiprocentnímu přídatku biopaliv vůbec dosažen. K podobným závěrům došly i jiné studie⁽¹⁹⁾.

4.2.7 Studie společného výzkumného střediska dává ke zvážení ústřední teorii, jež se podle EHSV musí stát politickou zásadou. Získaná biomasa by se měla používat tam, kde přinese největší užitek. Heslem je účinnost⁽²⁰⁾. Proč by měly být za vysokých nákladů na energii dále průmyslově upravovány molekulární struktury rostlin, když je lze energeticky využívat i přímo? Společné výzkumné středisko vysvětluje, že teplárny resp. elektrárny v EU spotřebovávají téměř stejně ropy jako vozidla na naftu. Kdyby se energetické plodiny využívaly zde, bylo by možné nahradit prostřednictvím 1 MJ biomasy zhruba 0,95 MJ fosilní ropy. 1 MJ biomasy však nahradí jen asi 0,35 až 0,45 MJ surové ropy, pokud se využívá v odvětví dopravy.

4.2.8 Emise skleníkových plynů z dopravy lze v mezičase snižovat využíváním vozidel s elektromotory poháněnými elektřinou, která vznikne při spalování biomasy.

4.3 Ve stanovisku k tématu Skladba zdrojů energie v dopravě⁽²¹⁾ EHSV uvádí, že spalovací motory v odvětví dopravy budou nahrazeny elektrickým pohonem. Nemá smysl zacházet s energií z rostlin tak neúčinně, jak se děje v oblasti biopaliv.

⁽¹⁸⁾ Úř. věst. C 44, 16.2.2008, s. 34 i stanovisko EHSV (TEN/338) k návrhu směrnice o obnovitelných zdrojích energie, KOM(2008) 19 v konečném znění, které je ve fázi vypracovávání.

⁽¹⁹⁾ Např. vědecká rada německého spolkového ministerstva hospodářství.

⁽²⁰⁾ Úř. věst. C 162, 25.6.2008, s. 72.

⁽²¹⁾ Úř. věst. C 162, 25.6.2008, s. 52.

4.4 Ve srovnávací studii Empa⁽²²⁾ byly provedeny tyto propočty: aby automobil VW Golf ujel 10 000 km, je k výrobě bionafty zapotřebí 2 062 m² řepkového pole. Ve srovnání s tím by solární články vyprodukovaly energii potřebnou na ujetí 10 000 km na ploše 37 m² – což je zhruba jedna šedesátina plochy řepkového pole.

4.5 Musí se přezkoumat i smysluplnost „zušlechťování“ rostlinných olejů pro využití ve spalovacích motorech: proč nejsou naopak motory uzpůsobeny molekulární struktúře rostlin? Motory (například do traktorů a nákladních vozidel) poháněné čistým rostlinným olejem, které by splňovaly všechny limity emisí výfukových plynů stanovené a plánované EU, již byly vyvinuty. Takové inovace by měly být více podporovány.

4.6 Olejiny, které jsou pro oleje do těchto motorů nezbytné, lze pěstovat smíšeně s ostatními, zpracovávat přímo v regionu a využívat lokálně. To znamená, že zemědělci mohou za pomoci postupu, který má nízkou vstupní energii a je šetrný k životnímu prostředí a ke klimatu, nejen sami vyrábět svoji vlastní hnací energii, ale také zavádět nové regionální energetické okruhy. Energeticky náročné zpracovávající průmyslové procesy jsou nadbytečné!

4.7 EHSV se proto domnívá, že Evropa nepotřebuje žádná čistá biopaliva, ale lépe uváženou evropskou strategii pro biomasu, která může být daleko šetrnější ke klimatu a vhodná k vytváření pracovních míst, než jak je tomu u rýsující se politiky biopaliv, která by se značnou měrou opírala o dovoz energetických plodin.

5. Pracovní místa vytvářená zemědělstvím šetrným ke klimatu a zemědělská politika

5.1 Změna klimatu sice na jedné straně ohrožuje zemědělství v určitých částech Evropy, ale na druhé straně může být příležitostí pro zemědělství a evropské zaměstnance, bude-li zemědělství brát svoji úlohu při novém nasměrování politiky v oblasti klimatu vážně a prosazovat ji.

5.2 Zemědělství je stále důležitým zdrojem zaměstnanosti v EU. Komise se ve svém sdělení podrobně zabývala vývojem zaměstnanosti ve venkovských oblastech⁽²³⁾. Zdůrazňuje v něm, že přes celkově nízký podíl zemědělské práce má tento sektor ve venkovských regionech velký význam. Očekává pokles zaměstnanosti (jakožto práce na plný úvazek) v zemědělství do roku 2014 z nynějších 10 milionů o 4 – 6 milionů pracovních míst.

⁽²²⁾ Empa je výzkumný ústav pro vědu o materiálech a technologii. Je součástí švýcarské technické univerzity v Zurichu (Eidgenössische Technische Hochschule, ETH).

⁽²³⁾ Zaměstnanost ve venkovských oblastech: překonání rozdílů v pracovních příležitostech, KOM(2006) 857 v konečném znění.

5.3 V mnoha evropských zemích se však již očekává nedostatek kvalifikovaných pracovníků, a to zejména těch pracovních sil, které by v podnicích mohly zastávat vedoucí funkce či obsluhovat složitou techniku. Neatraktivnost stávajících pracovních míst ještě zvyšuje nedostatek odborných pracovníků. Výbor již na tento vývoj výslovně upozorňoval a vysvětlil, že je třeba vést diskusi o kvalitě práce⁽²⁴⁾.

Potenciál bioenergie k vytváření pracovních míst

5.4 Potenciálem biomasy z ekologické produkce pro energetické účely v EU se v roce 2006 zabývala studie Evropské agentury pro životní prostředí. Přidá-li se k tomu biomasa z odpadů (např. z domovního odpadu) a z lesního hospodářství, mohlo by se tímto způsobem v roce 2030 vyrábět 15 až 16 % předpokládané potřebné primární energie v EU-25. Ve venkovských oblastech by tak bylo možné zajistit či dokonce vytvořit 500 000 až 600 000 pracovních míst.

5.5 Zda díky výrobě bioenergie vzniknou nová pracovní místa a kolik jich bude, závisí na volbě strategie. Vědecká rada německého spolkového ministerstva hospodářství očekává, že největšího účinku na vznik pracovních míst a ochranu klimatu se dosáhne tehdy, bude-li se klást hlavní důraz na výrobu bioenergie v tepelných elektrárnách založených na kombinované výrobě tepla a elektrické energie resp. v systémech vytápění pomocí dřevěných štěpků a pomocí bioplynu z vlhké mrvy a zbytkových látek. Povede-li však podpora bioenergie k omezení živočišné výroby nebo – jak je tomu v současnosti – bude-li se v oblasti biopaliv spoléhat na dovoz, zaměstnanost ve venkovských oblastech poklesne.

5.6 Příklady zdařilého přechodu na uzavřený koloběh bioenergie dokládají, že výroba určitých forem bioenergie může být ekonomicky, ekologicky a sociálně výhodná i pro zemědělství a regionální trh práce. (Dodávky obnovitelné energie v obcích Mureck a Güssing (Rakousko) a obci Jühnde (Německo) činí až 170 %) K této působivé ekologické bilanci se přidává i pozitivní dopad na místní trh práce (řemesla), a to se do něj ani nepočítají pracovní místa zemědělců dodávajících suroviny⁽²⁵⁾.

5.7 Jelikož lze očekávat, že se rozdíly v příjmech a blahobytu mezi městskými centry a venkovskými oblastmi budou dále zvyšovat, musí politika zaměstnanosti věnovat venkovským oblastem zvláštní pozornost. Udržitelná produkce energetických plodin a jejich přeměna na energii může ve venkovských oblastech zajistit a vytvářet pracovní místa, pokud přidaná hodnota zůstane v příslušném regionu.

Zajištění kvalitních pracovních míst v zemědělství

5.8 Cíle ochrany klimatu je možné dosáhnout pouze za pomoci kvalifikovaných pracovních sil. Pro tyto účely musí podniky poskytovat zaměstnancům odpovídající rámec pro další vzdělávání.

⁽²⁴⁾ Úř. věst. C 120, 16.5.2008, s. 25.

⁽²⁵⁾ Podrobnější informace jsou k dispozici na internetové stránce www.seeg.at.

Stanovení a zaručení sociálních standardů

5.9 Panuje všeobecný názor, že poptávka po dovážené biomase z rozvojových a rozvíjejících se zemí poroste. Případné nákladové výhody při tom nesmí být vykoupeny zničením ekologických a sociálních životních jistot v producentských zemích. Při výrobě bioenergie proto musí být dodržovány základní pracovní normy a předpisy o bezpečnosti práce stanovené MOP ⁽²⁶⁾.

Zapojení zaměstnanců a odborů

5.10 Strukturální změny v zemědělství budou mít podstatný dopad na kvalitu pracovních míst a příjmy. Proto musí být pracovníci a odbory do tohoto procesu změn zapojeny. Jelikož se modely spolurozhodování v jednotlivých evropských státech značně liší, musí být zájem pracovníků v zemědělství o účast

v existujících evropských a národních strukturách více zohledňován. To je mimořádně důležité zejména proto, že na základě těchto forem komunikace a výměny myšlenek lze zajistit a zachovat pracovní místa.

5.11 Evropský výbor pro sociální dialog v odvětví zemědělství, který byl založen v roce 1999 jako shromáždění zástupců sociálních partnerů, je složen z odborníků a poskytuje kvalifikované poradenství v otázkách zaměstnanosti a budoucího vývoje nové úlohy zemědělství. EHSV doporučuje Komisi, aby jeho funkci posílila, a to i s ohledem na politiku v oblasti klimatu. Na národní úrovni by mělo být posíleno postavení sociálních partnerů v monitorovacích výborech pro politiku rozvoje venkova jakožto odborníků na problematiku klimatu v zemědělství.

V Bruselu dne 9. července 2008

předseda

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁶⁾ http://www.ilo.org/global/What_we_do/InternationalLabourStandards/lang-en/index.htm.